

Постановка проблеми. З розвитком науково-технічного прогресу, ускладненням внутрішньовиробничих та зовнішніх зв'язків, виникненням автоматизованої форми обліку відбувається паралельний розвиток та удосконалення методів обліку витрат. Відмінності у змісті та структурі інформації, що використовується зовнішніми та внутрішніми користувачами, зумовлюють застосування різних методів обліку. У зв'язку з цим класифікація методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції за останніх два десятиліття з неповного десятка найменувань збільшилась майже до трьох десятків. Це, у свою чергу, зумовило необхідність у встановленні ступеню відповідності чинних методів обліку витрат та калькулювання собівартості потребам галузі хмелярства.

Аналіз останніх досліджень. Аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції висвітлені у працях Бутинця Ф., Врублевського М., Герасимчука Н., Котлярова С., Лишиленка О., Нападовської Л., Палія В.Ф., Сопка В.І., Чижевської Н., Чумаченка М. та інших. Однак існуючі методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції потребують систематизації в частині обґрунтування принципів їх класифікації, що дозволить виокремити серед них найоптимальніші до застосування у хмелярстві.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Метою дослідження є визначення напрямів класифікації методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції та встановлення ступеню їх відповідності потребам галузі хмелярства.

Об'єктом дослідження є методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. Дослідження проводилось із використанням наукових методів, що ґрунтуються на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах розвитку економіки. Оцінка аспектів застосування існуючих методів обліку витрат здійснювалась за допомогою

наступних методів: спостереження, порівняння, групування, аналізу і синтезу.

Результати дослідження. Облік витрат є складним багатограним процесом та, в залежності від обраного методу, може забезпечувати досягнення різних цілей (розрахунок беззбиткового обсягу виробництва, визначення повної та виробничої собівартості, складання зовнішньої звітності тощо).

Науковцями було виокремлено від чотирьох до десяти видів методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. Найуживанішими є: метод фактичних витрат, метод нормативних витрат (стандарт-кост), абзорпшн-костинг, директ-костинг, позамовний метод, таргет-костинг, кайзен-костинг, ABC-метод. Відомо, що методи обліку витрат визначаються насамперед технологічними й організаційними особливостями виробництва і мають відображати процес формування витрат в його конкретних умовах [6, с. 20].

З метою систематизації методів обліку науковцями було запропоновано ряд класифікаційних ознак:

- за об'єктами групування; за ступенем нормування; повнотою охоплення процесами; кількістю продуктів; місцями виникнення; способом розподілу непрямих витрат; видом організації; часом складання [5, с. 150-151];
- щодо технології та організації виробництва; щодо об'єкт виробництва [7, с. 123];
- за оперативністю контролю; за періодичністю калькулювання; за повнотою включення витрат [2, с. 198];
- за об'єктами обліку витрат; за повнотою врахованих витрат; за оперативністю обліку і контролю витрат [3, с. 107];
- за місцями виникнення витрат; за об'єктами обліку та калькулювання; за способами управлінського контролю [4, с. 26];
- за складом об'єктів обліку; за ступенем деталізації витрат; за повнотою включення витрат; за величиною включення витрат; за оперативністю і рівнем контролю за витратами; за способом оцінки готової продукції; за відображенням витрат в системі рахунків [6, с. 23].

Ряд дослідників, одні і ті ж методи обліку витрат розглядають в розрізі різних класифікаційних ознак. Слушною є думка дослідників, що в основу класифікації методів обліку повинна бути покладена єдина ознака [8, с. 163]. Вважаємо, що вихідною класифікаційною ознакою має бути оперативність контролю витрат, а решта ознак класифікації методів обліку витрат повинні лише поглиблювати характеристику відображуваних витрат. Відомо, що за оперативністю контролю методи обліку поділяються на нормативний та фактичних витрат. Решта методів обліку можуть застосовуватися в поєднанні із вище зазначеними методами, наприклад: позамовний метод калькулювання на основі нормативного методу обліку витрат або застосування абзорпшн-костинга на основі методу фактичних витрат тощо.

Вважаємо, що нормативний метод або метод фактичних витрат не може застосовуватися відокремлено від будь-якого з цих методів. Методи калькулювання з додаванням визначення нормативний (або ненормативний – фактичний) – це штучне об'єднання двох різних класифікаційних ознак, чого не можна допускати в логічно коректній класифікації [8, с. 163].

Враховуючи вище викладене, серед існуючих класифікаційних ознак, пропонуємо виокремити наступні: за оперативністю контролю; за періодичністю калькулювання; за повнотою включення витрат; щодо стратегічного управління витратами (рис. 1).

У зв'язку з цим, для обліку витрат спеціалізованих розсадницьких хмелегосподарств пропонуємо застосовувати попроцесний (попередільний) метод калькулювання на основі нормативного методу обліку витрат. Процесами у хмелярстві слід вважати етапи проведення технологічних операцій: незавершене виробництво, догляд у весняно-літній період, захист хмеленасаджень, збирання урожаю та його первинна обробка. Кошториси витрат пропонуємо складати на кожну хмелеплантацію

(хмелешкілку) окремо, що дозволить врахувати вміст агрофону та якість ґрунтів відповідних хмеленасаджень, акумулювати витрати та здійснювати їх оперативний контроль в розрізі сортів хмелю.

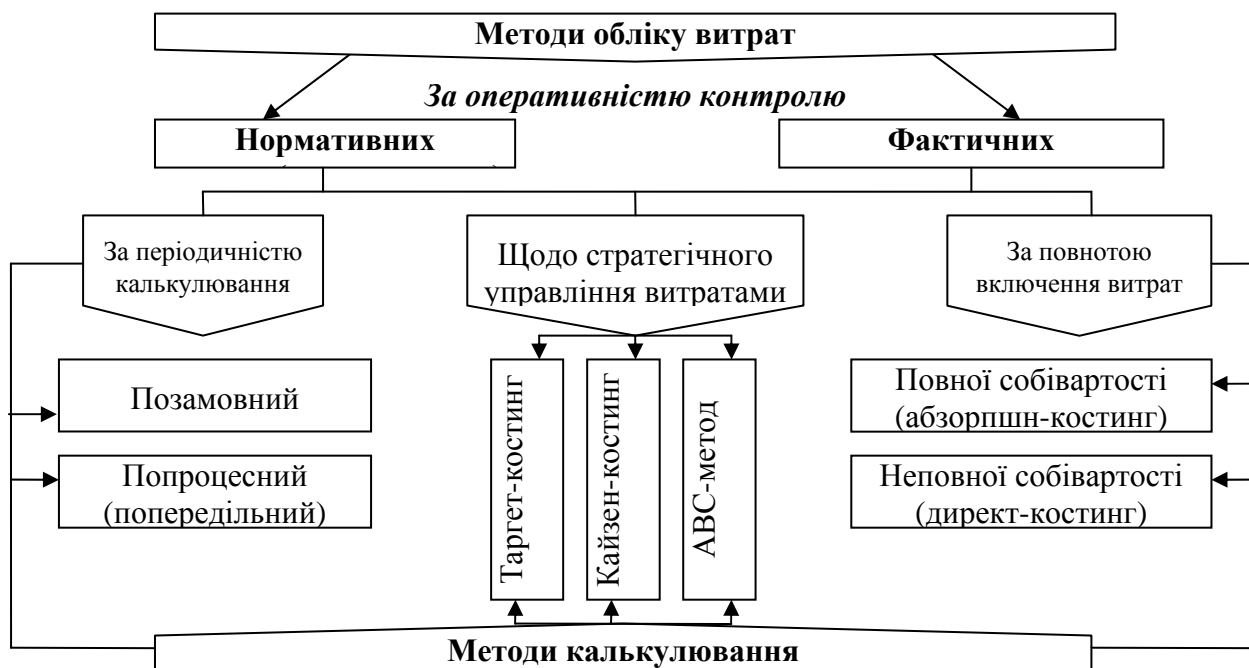

Рис. 1. Класифікація методів обліку витрат та методів калькулювання
Джерело: систематизовано за [1, 2, 3, 4, 5].

Для виявлення оптимальних обсягів виробництва хмелю з метою прогнозування точки безбитковості, забезпечення управлінського персоналу об'єктивною інформацією для аналізу поведінки витрат внаслідок зміни обсягів виробництва та реалізації, рівня цін слід застосовувати директ-костинг (метод неповних витрат). Для обчислення повної собівартості готової продукції хмелярства в ринкових умовах доцільно застосовувати абзорпшн-костинг (метод повних витрат).

Висновки. Отже, систематизація методів обліку витрат дозволила встановити ступінь відповідності чинних методів потребам галузі хмелярства, серед яких виокремлено: метод нормативних витрат, абзорпшн-костинг та директ-костинг. З метою підвищення ефективності контролю витрат галузі хмелярства в основу їх обліку доцільно покласти нормативний метод. Директ-костинг (метод неповних витрат) сприятиме виявленню оптимальних обсягів виробництва хмелю з метою прогнозування точки безбитковості та надаватиме об'єктивну інформацію для аналізу поведінки витрат внаслідок зміни обсягів виробництва та реалізації, рівня цін. В ринкових умовах доцільно обчислювати повну собівартість готової продукції хмелярства застосовуючи при цьому метод абзорпшн-костинг (повних витрат).

Використані джерела інформації

1. Белоусова І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості / І. Белоусова, М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 4. – С. 3-10.
2. Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська; За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2005. – 480 с.
3. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: учебник / М.А. Вахрушина. – 3-е изд., доп. и пер. – М.; Л., 2004. – 576с.
4. Врублевский Н.Д. Управленческий учет издержек производства и

себестоимости продукции в отраслях экономики: учеб. пособие / Н.Д. Врублевский. – М., 2004. – 376 с.

5. Карпова Т.П. Управленческий учет: учебник / Т.П. Карпова – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2004. – 351 с.

6. Маренич Т. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції / Т. Маренич // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - № 12. – с. 19-25.

7. Мишин Ю.А. Управленческий учет: управление затратами и результатами производственной деятельности: монография / Ю.А. Мишин – М., 2002. – 176 с.

8. Олійник О.В. Проблеми співвідношення і класифікації «методів обліку витрат» і «методів калькулювання» / О.В. Олійник, С.В. Бойко // Вісник ЖДТУ, 2003. - №3(25). – С.158-167.